

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/162/144/94

SPOŁECZNY ODBIÓR NOMINACJI MARIANA ZACHARSKIEGO

KOMUNIKAT Z BADAŃ

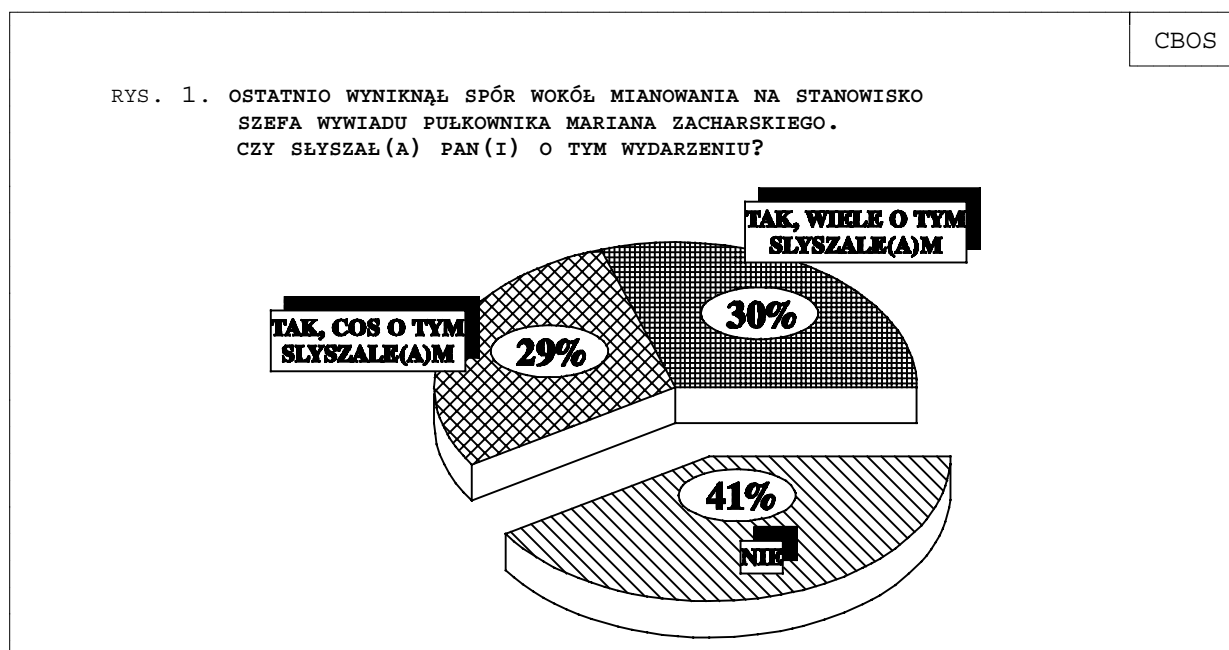
WARSZAWA, WRZESIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Kontrowersje związane z mianowaniem na stanowisko szefa służb wywiadowczych Mariana Zacharskiego wywołały publiczną dyskusję wokół roli i miejsca, jakie w służbach specjalnych III Rzeczypospolitej mogą pełnić agenci wywiadu PRL. Zapytaliśmy respondentów, jak postrzegają *casus* Zacharskiego i związane z pozostałościami po PRL problemy kadrowe obecnych władz. Interesowało nas, jak badani ustosunkowują się do reakcji rządu amerykańskiego na tę nominację, problemu suwerenności naszej polityki personalnej oraz niezależności polskiej racji stanu¹.

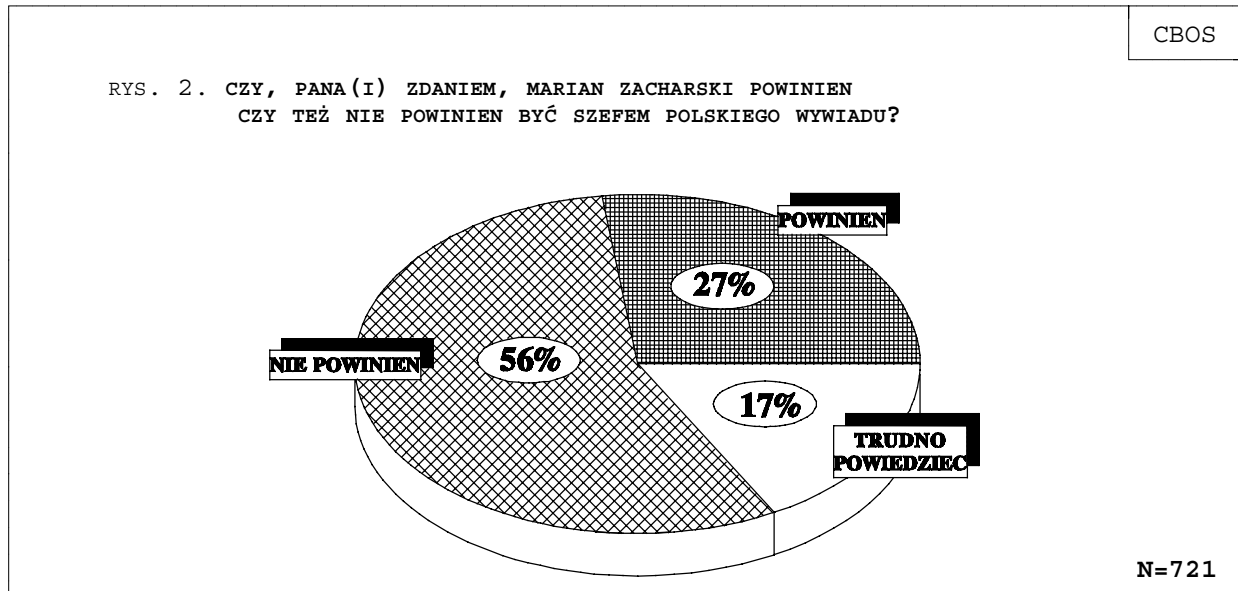
Opinie o nominacji

Mianowanie na szefa wywiadu agenta służb wywiadowczych PRL, dodajmy - agenta rozszyfrowanego i skazanego prawomocnym wyrokiem w obecnie zaprzyjaźnionym państwie, oraz wątpliwości i spory, jakie wzbudziła ta nominacja, zwróciły uwagę społeczeństwa. O mianowaniu pułkownika Zacharskiego na to stanowisko słyszało prawie 60% badanych, a blisko co trzeci był tą sprawą żywo zainteresowany.

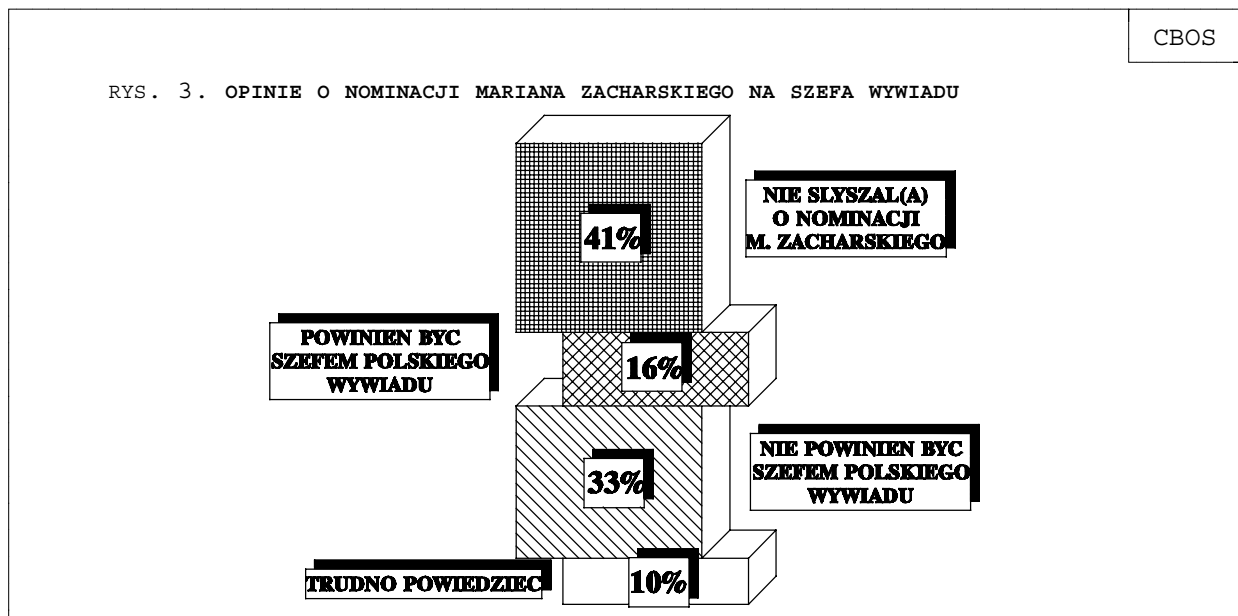

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (52) zrealizowano w dniach 2-5 września '94 na 1219-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Spośród tych, którzy słyszeli o nominacji Mariana Zacharskiego, ponad połowa wypowiedziała się przeciw sprawowaniu przez niego funkcji szefa wywiadu, jedna czwarta zaś wyraziła aprobatę.

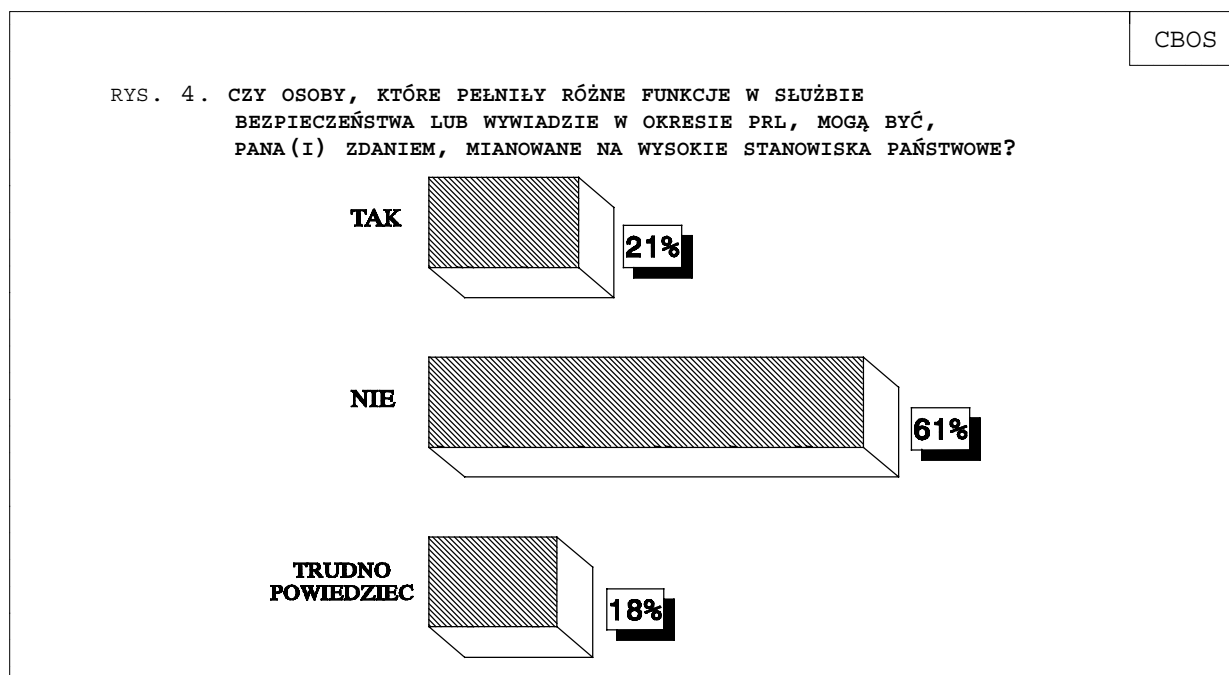
W skali całego społeczeństwa opinie te są oczywiście mniej wymowne. Mniej więcej co trzeci Polak nie akceptował decyzji powierzenia Zacharskiemu szefostwa wywiadu, a co szósty miał odmienne zdanie. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby nie zorientowane w sprawie.

Stanowisko ankietowanych różnicują przede wszystkim poglądy polityczne. Osoby o orientacji lewicowej dużo częściej akceptowały nominację Zacharskiego, natomiast respondenci deklarujący poglądy prawicowe najczęściej byli jej przeciwni. Różnią się też pod tym względem elektoraty partii wchodzących w skład parlamentu. Stosunkowo najbardziej akceptował nominację Zacharskiego elektorat SLD. Głosy są tu jednak podzielone (40% opowiada się za, a 43% przeciw). Osoby przeciwnie tej nominacji stanowią większość spośród wyborców pozostałych partii: KPN - 77%, BBWR - 70%, Unia Demokratyczna - 69%; trochę słabszy sprzeciw zadeklarowali zwolennicy Unii Pracy (59%) i PSL 52%. Wśród elektoratów wszystkich partii, z wyjątkiem SLD, zbliżone są odsetki (około jednej czwartej) zwolenników nominacji Zacharskiego.

Fachowe kadry czy ludzie, którym nie należy ufać?

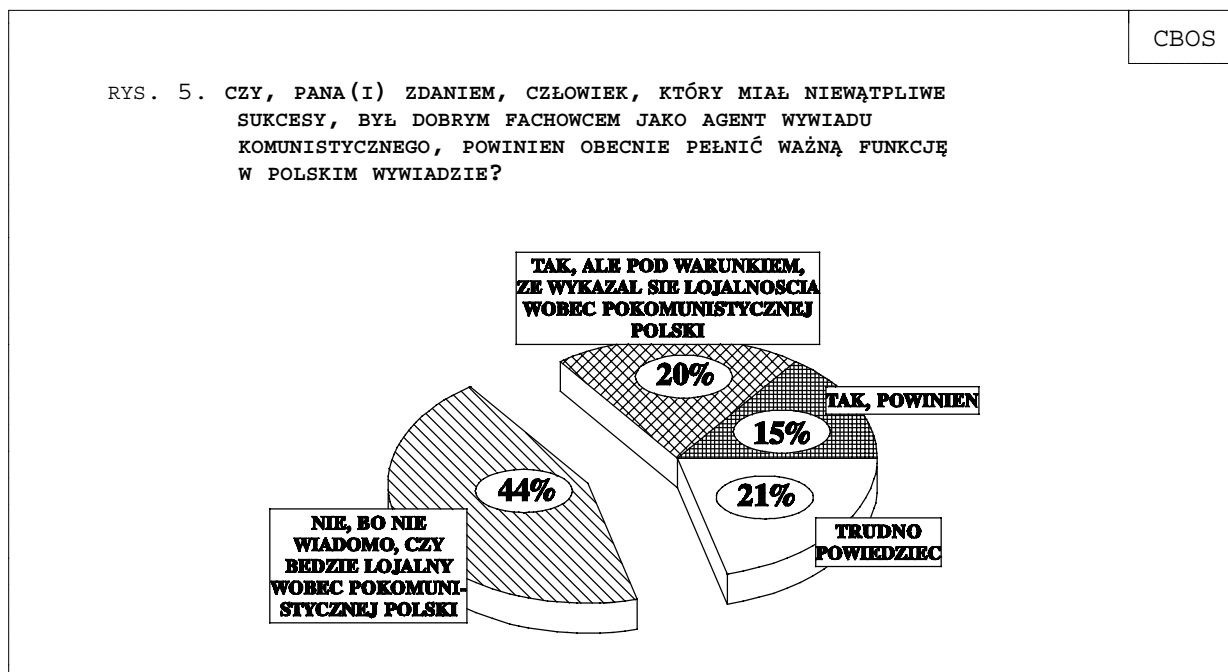
Przypadek Mariana Zacharskiego nie jest wyjątkiem. W braku akceptacji jego kandydatury ujawnia się generalny brak zgody polskiego społeczeństwa na obsadzanie ważnych stanowisk państwowych osobami, które w przeszłości pełniły różne funkcje w służbach specjalnych PRL.

Prawie dwie trzecie badanych jest przeciwnych mianowaniu takich osób na wysokie stanowiska państwowe. Tylko jedna piąta respondentów uważa, że agenturalna przeszłość nie stoi na przeszkodzie w pełnieniu ważnych funkcji w państwie.

Zwolennicy wykorzystywania w aparacie bezpieczeństwa kadr wyszkolonych w czasach PRL wskazują na ich fachowość oraz doświadczenie. Swym adwersarzom wytykają amatorszczyznę i przypadkowy dobór ludzi. Przeciwnicy korzystania z usług agentów PRL podkreślają wątpliwą lojalność byłych pracowników służb specjalnych, wynikającą z realnej podległości służbom obcego mocarstwa. Argumentem przeciw tego rodzaju polityce kadrowej pozostaje nie przeprowadzona i, jak się wydaje, niewykonalna - ze względu na zniszczone archiwa - lustracja kadr pod kątem współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa oraz obcymi wywiadami.

Według opinii większości Polaków, nawet niepodważalne sukcesy zawodowe odnoszone w wywiadzie PRL nie są wystarczającą legitymacją do pełnienia obecnie ważnej funkcji w polskim wywiadzie. Tylko mniej niż co szósty z badanych bezwarunkowo zaakceptowałby taką osobę na kluczowym stanowisku.

Dla jednej piątej respondentów taka osoba mogłaby zostać zaakceptowana, gdyby oprócz doświadczenia wykazała lojalność wobec pokomunistycznej Polski. Jednak dla najliczniejszej grupy ankietowanych praca w wywiadzie PRL całkowicie dyskredytuje kandydata na stanowisko szefa wywiadu III Rzeczypospolitej, jako że trudno mu będzie udowodnić lojalność. Można przypuszczać, że respondenci wychodzą tu z założenia, że w tak specyficznej dziedzinie, jaką jest wywiad, powinni pracować wyłącznie ci, którzy cieszą się nieposzlakowaną opinią, a wszelkie wątpliwości należy tłumaczyć na niekorzyść osoby, wobec której istnieje choćby cień podejrzenia, ale za to na korzyść całej służby.

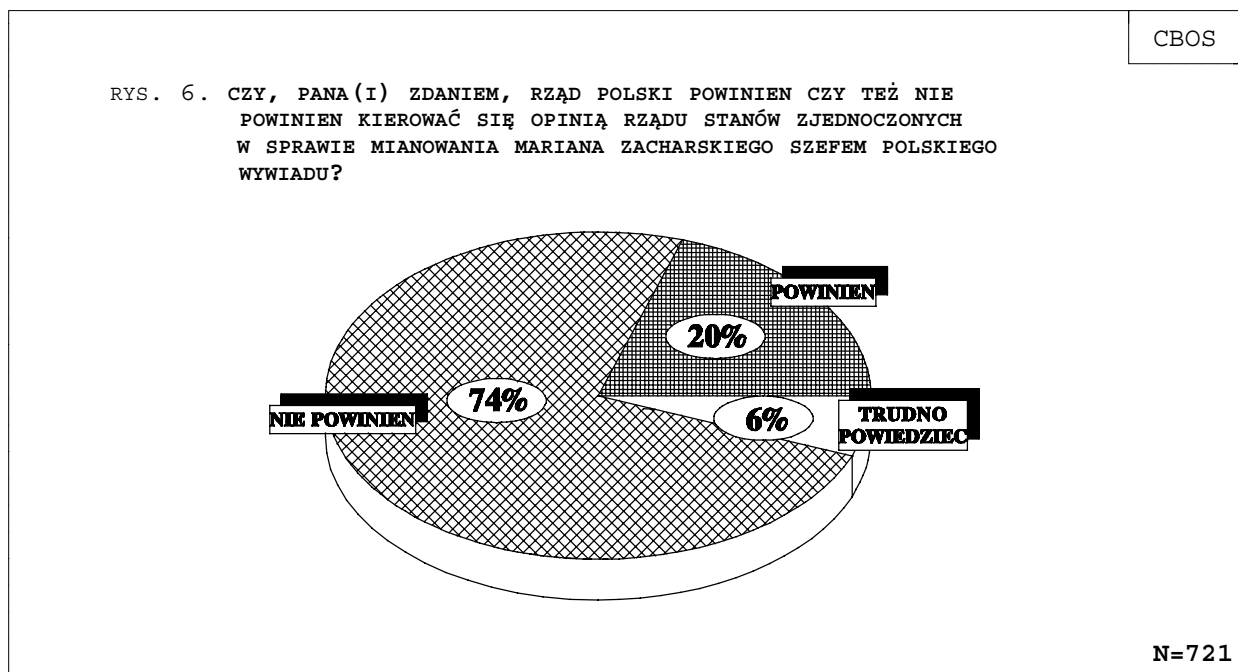
Z sondażu wynika, że przy obsadzaniu eksponowanych stanowisk w państwie, a szczególnie w wywiadzie, istotniejsza - w przekonaniu ankietowanych - jest gwarancja lojalności, a nie profesjonalizm i doświadczenie.

Ograniczenie samodzielności?

Sprawa Zacharskiego ujawniła też inny kontekst problemów kadrowych w służbach specjalnych i rozliczeń z przeszłością PRL. Czy ci, którzy zasłużyli się dla wywiadu PRL, a pośrednio pewnie dla KGB, będą jako przedstawiciele polskich władz dobrze widziani w krajach, na których niekorzyść działali? Czy ten aspekt zagadnienia powinniśmy brać pod uwagę, uznać je za naszą wewnętrzną sprawę, do której nikt nie ma prawa się wtrącać?

Jednym z głównych argumentów przeciwko nominacji Zacharskiego były obawy przed nieprzychylną reakcją ze strony Stanów Zjednoczonych i pogorszeniem perspektyw włączenia Polski do NATO. Zastrzeżenia takie zgłaszali m.in. Jan Nowak-Jeziorański, Zbigniew Brzeziński, minister spraw zagranicznych Andrzej Olechowski, a wreszcie prezydent Lech Wałęsa. Ponadto do MSZ wpłynęło amerykańskie *démarche* w tej sprawie. Interesowało nas, w jakim stopniu argumentacja ta mogła zaważyć na opiniach ankietowanych.

Można sądzić, że ten typ rozumowania nie miał wpływu na społeczny odbiór tej nominacji.

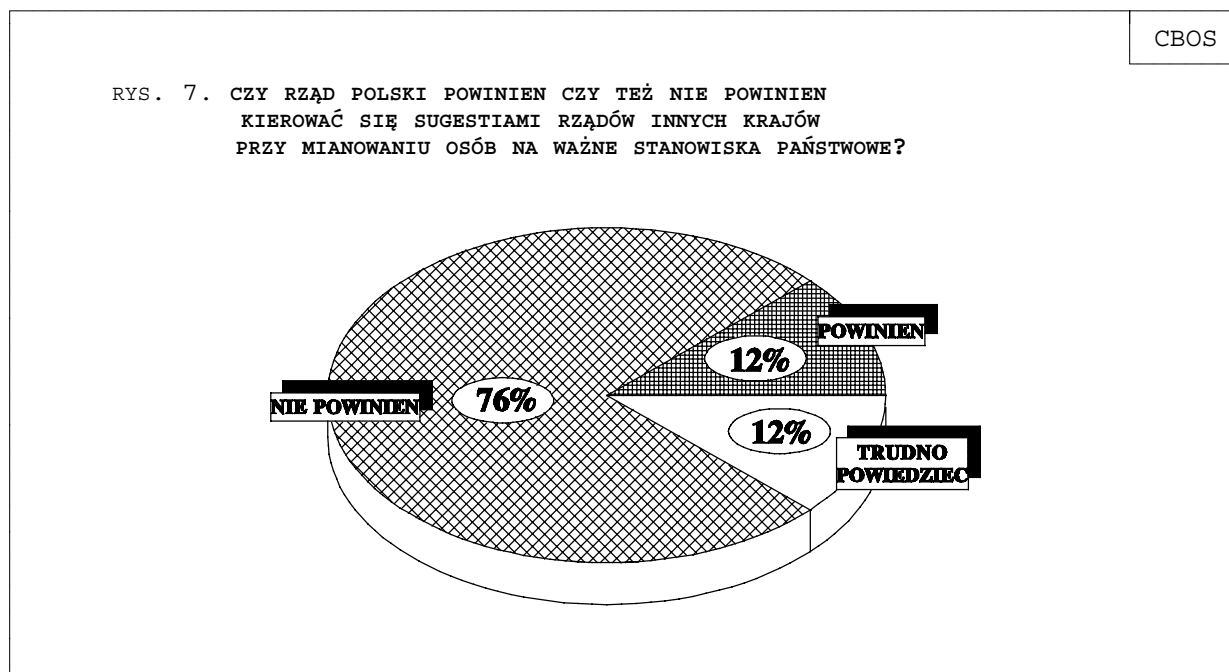
Spośród tych, którzy znają sprawę Mariana Zacharskiego, trzy czwarte badanych opowiadałoby się za tym, żeby polski rząd nie kierował się opinią władz Stanów Zjednoczonych, jedna piąta zaś uważa, że w tym przypadku nasz rząd powinien respektować stanowisko władz amerykańskich.

Opinie ankietowanych w tej kwestii najsilniej różnicują poglądy polityczne. Osoby o orientacji lewicowej częściej są zdania, że rząd nie powinien kierować się opinią władz amerykańskich w sprawie nominacji Zacharskiego. Zwolennicy prawicy częściej optowaliby natomiast za braniem pod uwagę stanowiska rządu amerykańskiego. Za respektowaniem postawy władz amerykańskich w tej kwestii trochę częściej niż inni opowiadają się także osoby zainteresowane polityką, a spośród grup społeczno-zawodowych robotnicy wykwalifikowani oraz uczniowie i studenci.

Fakt, że tak duża grupa ankietowanych (74%) uważa, iż rząd polski nie powinien liczyć się ze stanowiskiem rządu USA w sprawie - nie akceptowanej przez większość i dość niefortunnej z dyplomatycznego punktu widzenia - nominacji Zacharskiego, świadczy o tym, jak ważna jest dla społeczeństwa kwestia suwerenności decyzji polskich organów państwowych.

Być może na tego rodzaju opinię istotny wpływ ma obawa przed odtworzeniem w innej wersji wasalskiego układu stosunków z kolejnym wielkim mocarstwem. Długoletnie uzależnienie od ZSRR i ograniczona suwerenność znajdująca szczególne odbicie w decyzjach kadrowych na najwyższym szczeblu wywołują, jak się wydaje, swoistą nadwrażliwość na jakiegokolwiek oznaki obcej ingerencji w nasze wewnętrzne sprawy. Polskie społeczeństwo jest szczególnie wyczułone na problem własnej niezawisłości i samodzielności państwowej.

Przypuszczenia te potwierdza niemal identyczny układ odpowiedzi na pytanie ogólniejszej natury, nie związane bezpośrednio ze sprawą Mariana Zacharskiego.

Odpowiedzi ankietowanych dowodzą, że Polacy są zdecydowanie przeciwni wszelkim sugestiom rządów innych krajów przy mianowaniu osób na ważne stanowiska państwowe. Można przypuszczać, że w przypadku ujawnienia podobnych prób wpływu z zewnątrz na decyzje naszego rządu (być może nie tylko kadrowe), społeczeństwo domagałoby się od naszych władz przede wszystkim zdecydowanej postawy, świadczącej o suwerenności Polski.

★

★ ★

Większość Polaków wypowiedziała się przeciwko mianowaniu Mariana Zacharskiego na stanowisko szefa wywiadu, tak jak generalnie jest przeciwna powierzaniu odpowiedzialnych stanowisk w państwie byłym agentom służb specjalnych PRL. Nawet wyjątkowe sukcesy zawodowe w wywiadzie, zdobyte doświadczenie i fachowość nie są wystarczającą rekomendacją na to stanowisko, jeśli istnieją wątpliwości, czy kandydat będzie lojalny. Zdaniem 44% badanych, praca w wywiadzie PRL dyskredytuje taką osobę.

Polska opinia publiczna okazuje się wyjątkowo wyczulona na jakiegokolwiek oznaki obcych wpływów na decyzje kadrowe podejmowane na najwyższym szczeblu, a dotyczące naszego bezpieczeństwa. Trzy czwarte respondentów jest przeciwnych uwzględnianiu jakiegokolwiek sugestii rządów innych krajów co do obsady stanowisk w państwie. Podobnie jak nie chcemy komunistycznych agentów na stanowiskach państwowych, nie życzymy sobie, by ktokolwiek z zewnątrz, nawet pożądanym sojusznikiem, próbował ingerować w suwerenność naszych decyzji personalnych.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, Marian Zacharski powinien czy też nie powinien być szefem polskiego wywiadu?

(%)

	Powinien	Nie powinien	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	56	17	721
Płeć				
Mężczyźni	34	54	12	411
Kobiety	17	59	23	309
Wiek				
do 24 lat	26	58	16	70
25-34	28	53	20	115
35-44	33	45	22	193
45-54	25	62	13	109
55-64	25	63	12	120
65 lat i więcej	18	66	16	112
Miejsce zamieszkania				
Wieś	32	44	25	201
Miasto do 20 tys.	32	45	23	93
od 21 do 100 tys.	23	67	11	156
101-500 tys.	25	61	14	160
501 tys. i więcej mieszk.	19	67	13	111
Region				
Północny	25	62	13	73
Zachodni	22	60	18	78
Środkowo-zachodni	21	57	22	93
Środkowy	26	55	19	138
Wschodni	34	49	17	102
Południowo-wschodni	25	56	20	97
Południowo-zachodni	31	58	12	140
Wykształcenie				
Podstawowe	25	53	23	179
Zasadnicze zawodowe	27	48	25	191
Średnie	25	62	12	272
Wyższe	34	62	3	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	41	55	4	58
Prac.umysł.niż.szczebla	25	67	8	75
Pracownicy fiz.- umysł.	30	47	23	34
Robotnicy wykwalifikowani	25	58	17	97
Robotnicy niewykwalifik.	32	43	25	47
Rolnicy	32	33	35	37
Prywatni przedsiębiorcy	26	59	15	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	24	61	15	238
Uczniowie i studenci	21	69	10	23
Bezrobotni	21	38	41	38
Gospodynie domowe i inni	20	53	27	28
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys. zł	29	36	35	56
750 tys. - 1249 tys.	30	47	23	121
1250 tys. - 1749 tys.	26	56	18	124
1750 tys. - 2249 tys.	30	55	16	133
2250 tys. i powyżej	24	65	11	267
Ocena własnych war. mater.				
Złe	24	56	19	247
Średnie	26	56	18	341
Dobre	33	55	11	133
Zainteresowanie polityką				
Duże	26	64	9	129
Średnie	31	54	15	360
Małe lub żadne	20	55	26	232
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	68	6	38
Raz w tygodniu	19	59	21	358
Kilka razy w roku	35	51	14	222
W ogóle nie uczestniczy	34	51	15	101
Poglądy polityczne				
Lewica	40	47	13	160
Centrum	25	60	15	256
Prawica	24	69	7	159
Trudno powiedzieć	17	46	37	146

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, rząd polski powinien czy też nie powinien kierować się opinią rządu Stanów Zjednoczonych w sprawie mianowania Marlana Zacharskiego szefem polskiego wywiadu? (%)

	Powinien	Nie powinien	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	74	6	721
Płeć				
Mężczyźni	23	74	3	411
Kobiety	17	73	11	309
Wiek				
do 24 lat	21	71	8	70
25-34	26	69	5	115
35-44	13	78	9	193
45-54	23	76	1	109
55-64	22	74	3	120
65 lat i więcej	22	69	10	112
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	73	10	201
Miasto do 20 tys.	19	77	4	93
od 21 do 100 tys.	23	73	4	156
101-500 tys.	24	73	3	160
501 tys. i więcej mieszk.	17	74	10	111
Region				
Północny	26	65	9	73
Zachodni	14	83	4	78
Środkowozachodni	18	72	10	93
Środkowy	12	76	12	138
Wschodni	24	74	2	102
Południowo-wschodni	22	75	3	97
Południowo-zachodni	26	70	4	140
Wykształcenie				
Podstawowe	20	73	7	179
Zasadnicze zawodowe	17	72	11	191
Średnie	21	75	4	272
Wyższe	24	75	2	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	20	76	4	58
Prac.umysł.niż.szczebła	16	82	1	75
Pracownicy fiz.- umysł.	23	73	4	34
Robotnicy wykwalifikowani	26	68	6	97
Robotnicy niewykwalifik.	18	73	9	47
Rolnicy	21	67	12	37
Prywatni przedsiębiorcy	20	78	1	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	19	74	6	238
Uczniowie i studenci	29	71	0	23
Bezrobotni	15	69	16	38
Gospodynie domowe i inni	20	66	14	28
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys.zł	21	75	4	56
750 tys. - 1249 tys.	18	76	6	121
1250 tys. - 1749 tys.	15	78	7	124
1750 tys. - 2249 tys.	23	73	4	133
2250 tys. i powyżej	21	72	8	267
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	71	5	247
Średnie	18	74	7	341
Dobre	19	76	5	133
Zainteresowanie polityką				
Duże	25	74	2	129
Średnie	20	76	5	360
Małe lub żadne	19	70	11	232
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	69	7	38
Raz w tygodniu	19	73	8	358
Kilka razy w roku	23	73	4	222
W ogóle nie uczestniczy	15	79	6	101
Poglądy polityczne				
Lewica	13	84	3	160
Centrum	18	78	4	256
Prawica	32	65	3	159
Trudno powiedzieć	19	64	17	146